

MOTHER MARY COMES TO ME

Arundhati Roy

MOTHER MARY COMES TO ME

Vertaling Inger Limburg en
Lucie van Rooijen

Wereldbibliotheek

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *Mother Mary Comes to Me*. Scribner,
imprint van Simon & Schuster, Inc., New York

© 2025 Arundhati Roy

© 2025 Nederlandse vertaling Inger Limburg en
Lucie van Rooijen / Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining van (delen van)
deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

*All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.*

Omslagontwerp Aditya Pande / Scribner

Omslagfoto 'Portrait of a young Arundhati' © Carlo Buldrini

Omslagfoto auteur © Mayank Austen Soofi

Omslagbewerking Rouwhorst + Van Roon

NUR 302

ISBN 9789028454088

www.wereldbibliotheek.nl

Wereldbibliotheek maakt deel uit van Park Uitgevers

Voor LKC
Samen hebben we de kust gehaald

Voor Mary Roy,
Die nooit zei Let It Be

De gasten kusten
bij vertrek haar kruin
en ze herkende hen
aan hun stem

– John Berger

Inhoud

Gangster	11
Vluchtelingen	18
De Kosmopolieten	25
'Ik hou dubbel zoveel van je'	30
De in-en-uitklapschool	34
Federico Fellini en de kerstman van Kottayam	38
Ondergeschikt	45
De naxalieten	50
Geef mij maar de niet-veroverde maan	56
Laurie Baker en de kale heuvel	58
Joe, Jimi, Janis en Jezus	66
'Hoe gaat het met die gestoorde moeder van je?'	71
'Je bent een molensteen om mijn nek'	82
'Doet ze jou ook zo denken aan dat meisje uit <i>The Exorcist</i> ?'	91
Waarin Jezus met een Japans pakketje trouwt	100
'Cake Walkin' Baby'	107
In de schaduw van Hazrat Nizamuddin Auliya	113
'Wat is er zo grappig?'	118
Ik zit in een film	127
'Heb je weleens overwogen om schrijfster te worden?'	135
Mamabeer, papabeer	145
De schone kunst van het falen	164
Vliegende neushoorns en de banyanboom	171
Annie in de bocht	180
Godslastering	188
'Je stelt India in een kwaad daglicht'	193

De band gaat uit elkaar	198
'The Great Indian Rape Trick'	204
De God van Kleine Dingen	211
Alles gaat mis	230
Mobiele republiek	237
Vechten voor de vallei	241
Weer een aanvaring met justitie	253
Achter de tralies	262
Mijn rebelse hart	271
Een huis voor mezelf	277
Opperst geluk	280
Madame Houdini en de Nietsnut	284
Op pad met de kameraden	305
'Haar geboorteakte was een verontschuldiging van God'	319
Aftocht	325
Liefdesverklaring	332
Dankwoord	347
Verantwoording	349
Over de auteur	351

Gangster

Ze koos september, die schitterende maand, om toe te slaan. De moesson was net voorbij en Kerala lag als een smaragdgroene strook te glinsteren tussen de bergen en de zee. Toen het vliegtuig opzij helde om de landing in te zetten en de aarde zich verhief om ons te verwelkomen, schrok ik van de felle, fysieke pijn die topografie blijkbaar kan veroorzaken. Nooit eerder had ik dit dierbare landschap gezien, nooit eerder had ik het in mijn verbeelding of herinnering opgeroepen, zonder dat zij er deel van uitmaakte. Ik kon niet aan die heuvels en bomen denken, aan de groene rivieren, de slinkende, onder asfalt bedolven rijstvelden met de rijzige billboards die reclame maakten voor vreselijke bruidssari's en nog vreselijker sieraden, zonder aan haar te denken. Voor mij was ze met alles verweven, groter dan het grootste billboard, gevaarlijker dan een kolkende rivier, hardnekkiger dan de regen, aanwezig dan de zee zelf. Hoe had dit kunnen gebeuren? Ik wist het werkelijk niet. Zonder enige waarschuwing was ze ertussenuit geknepen. Onvoorspelbaar als altijd.

De kerk wilde haar niet. Zij wilde de kerk niet. (Daar zat een nare geschiedenis achter, met God had het niets te maken.) En dus moesten we – gezien haar status in onze stad, gezien onze stad – zelf een passende plechtigheid voor haar verzinnen. Voor de plaatselijke kranten was haar overlijden voorpaginanieuws, en ook de meeste landelijke kranten maakten er melding van. Op internet kwam een stroom liefdesbetuigingen op gang van de vele generaties die op haar school hadden gezeten en wier

levens ze zo had beïnvloed, en van mensen die afwisten van haar legendarische en succesvolle juridische strijd om gelijke erfrechten voor christelijke vrouwen in Kerala. Deze stortvloed aan in memoriams bevestigde nog eens hoe belangrijk het was om haar het afscheid te geven dat ze verdiende. Maar hoe moest dat er dan uitzien? Gelukkig was de school gesloten op de dag dat ze stierf en waren de kinderen thuis. We hadden de campus voor ons alleen. Dat was een grote opluchting. Misschien had ze ook dat zo gepland.

Ik was nog maar drie toen ze voor het eerst tegen me begon over haar dood en de gevolgen daarvan voor ons, en dan vooral voor mij. Ze was toen dertig, verzwakt door astma, volkomen platzak (haar enige waardevolle bezit was een onderwijsdiploma) en net weg bij haar man – mijn vader, zou ik moeten zeggen, al klinkt me dat vreemd in de oren. Ze was bijna negenentachtig toen ze stierf, dus we hadden zestig jaar de tijd om het te hebben over haar aanstaande dood en haar nieuwste testament, dat ze – gezien haar obsessie voor erfenissen en testamenten – bijna om de week herzag. Zelfs Houdini zou onder de indruk zijn geweest van het aantal miraculeuze ontsnappingen, loze alarmen en kanteboords. We hadden een zekere rampenresistentie ontwikkeld. Ik was er oprecht van overtuigd dat ze mij zou overleven. Toen dat niet gebeurde, brak mijn hart in duizend stukken. De hevigheid van mijn reactie verbaasde me en vervulde me met diepe schaamte.

Mijn broer wreef het er nog eens pijnlijk in. 'Ik snap niet dat het je zo raakt. Ze was tegen niemand zo gemeen als tegen jou.' Misschien had hij gelijk, al was ik van mening dat die eer hem toekwam. Ik snapte waarom hij vond dat ik mezelf omlaaghaalde door niet te onderkennen wat ons als kind was overkomen. Maar dat had ik allemaal achter me gelaten. Ik heb zulk groot leed gezien en beschreven, zoveel stelselmatige ontberingen, zoveel ongebreidelde slechtheid, zoveel verschillende ver-

schijningsvormen van de hel, dat ik mezelf alleen maar gelukkig kan prijzen. Ik zie mijn eigen leven als een voetnoot bij de dingen die er echt toe doen. Nooit tragisch, vaak lachwekkend. Of misschien maak ik mezelf dat alleen maar wijs. Misschien heb ik mijn kamp daar opgeslagen waar de wind het sterkst is, in de hoop dat mijn hart uit mijn lichaam wordt geblazen. Misschien is wat ik hier ga schrijven een vorm van verraad aan mijn jongere ik door degene die ik nu ben. Dat zou geen geringe zonde zijn. Maar het is niet aan mij om daar een oordeel over te vellen.

Toen ik achttien was, sneed ik de banden met thuis door – voor zover je het thuis kon noemen. Ik ging er niet meer naartoe. Dat was aan het begin van mijn derde jaar aan de architectuuropleiding in Delhi.

In die tijd kwamen we op ons zestiende van school. Zo oud was ik dan ook in de zomer van 1976, toen ik, in mijn eentje en zonder een woord Hindi te spreken, voor het eerst op station Nizamuddin uit de trein stapte om toelatingsexamen te gaan doen. Ik was doodsbang en had een mes in mijn tas. Delhi lag een treinreis van drie dagen en twee nachten verwijderd van Kochi, dat een autorit van drie uur verwijderd ligt van onze woonplaats Kottayam, dat weer een paar kilometer verwijderd ligt van het dorp Ayemenem, waar ik de eerste jaren van mijn leven heb doorgebracht. Waarmee ik maar wil zeggen: voor mij was Delhi een heel ander land. De taal was anders, het eten was anders, het klimaat was anders: alles was anders. Voor mij was de stad onbevattelijk groot. In mijn geboortestreek wist iedereen wie waar woonde. Schaapachtig vroeg ik aan de bestuurder van een tuktuk of hij me naar mevrouw Joseph kon brengen, de oudere zus van mijn moeder. Ik nam aan dat hij wel wist waar die woonde. Hij nam een flinke haal van zijn *beedi* en wendde

zich met een verveelde blik af. Twee jaar later rookte ik zelf beedi's en had ik me die blik van verveelde minachting volledig eigen gemaakt. Mijn mes had ik verruild voor een flinke voorraad hasj en een grootsteeds air. Ik was geëmigreerd.

Ik had de banden met mijn moeder niet doorgesneden omdat ik niet van haar hield, maar om van haar te kunnen blijven houden. Dat zou onmogelijk zijn geweest als ik was gebleven. Na mijn vertrek heb ik haar jaren niet gezien of gesproken. Ze is me nooit komen zoeken. Heeft nooit gevraagd waarom ik was weggegaan. Dat hoefde ook niet. We wisten allebei het antwoord. We kozen voor een leugen. Een mooie leugen. Door mij geconstrueerd: 'Ze hield genoeg van me om me te laten gaan.' Zo schreef ik het voor in mijn eerste roman, *De God van Kleine Dingen*, die ik aan haar opdroeg. Ze haalde dat zinnetje vaak aan, alsof het een goddelijke waarheid betrof. Mijn broer zegt altijd gekscherend dat dat het enige echte stukje fictie in het hele boek is. Tot aan haar dood heeft ze me nooit gevraagd hoe ik me staande heb gehouden in die zeven jaar dat ik haar uit mijn leven had gebannen. Ze heeft me nooit gevraagd waar ik woonde, hoe ik mijn studie heb weten te voltooien. Ik heb het haar ook nooit verteld. Ik hield me staande, punt.

Na onze gespannen, aarzelende hereniging haalde ik de banden weer aan; in de loop der jaren ging ik geregeld bij haar op bezoek, als autonome volwassene, als gediplomeerd architect, als production designer en als schrijfster, maar vooral als een vrouw die een andere vrouw gadeslaat met liefde en bewondering – en een flinke dosis onbehagen – niet alleen vanwege haar positieve eigenschappen, maar ook vanwege die andere kant van haar. In die conservatieve, benauwende Zuid-Indiase stad, waar mierzoete deugdzaamheid – of het voorwenden daarvan – destijds de enige optie was voor vrouwen, gedroeg mijn moeder zich als een geslepen gangster. Ik zag hoe ze heel haar wezen – haar intelligentie, haar excentriciteit, haar radicale goedheid, haar militante

moed, haar genadeloosheid, haar onbaatzuchtigheid, haar wreedheid, haar autoritaire gedrag, haar zakeninstinct en haar onstuimige, onvoorspelbare temperament – lustig botvierde op onze kleine, geïsoleerde Syrisch-christelijke gemeenschap, die vanwege haar relatieve rijkdom en hoge opleidingsgraad was gevrijwaard van het kolkende geweld en de verlamdende armoede die de rest van het land teisterden. Ik zag hoe ze in dat kleine wereldje een plek veroverde voor zichzelf in al haar facetten. Het was een regelrecht wonder – even angstaanjagend als betoverend om te zien.

Op een gegeven moment begon ik zelfs geboeid te raken door haar wrok over het moederschap – toen ik eindelijk in staat was mezelf (althans tot op zekere hoogte) te beschermen tegen de verpletterende wreedheid waarmee die gepaard ging. Soms moest ik lachen als ze er weer eens open en bloot uiting aan gaf. Niet schaterlachen, meer zoals je soms ineens moet gniffelen als je alleen bent. Als je een bepaalde gebeurtenis met chirurgische precisie lossnijdt van de omstandigheden en er emotioneel naar kijkt, zonder context. Alsof ze de moeder van een ander was, alsof niet ik maar iemand anders het mikpunt was van haar wrok.

Als kind hield ik van haar op een complete, irrationele, hulpeloze, angstige manier, zoals kinderen eigen is. Als volwassene probeerde ik op een koele, rationele manier van haar te houden, van een veilige afstand. Dat ging nogal eens mis. Soms faliekant. In mijn boeken heb ik versies van haar beschreven, maar nooit haarzelf. Maar die versies bevielen haar wel, en ze omarmde het personage Ammu in *De God van Kleine Dingen*, dat ze altijd aanduidde met 'ik' en 'mij'. Ze wilde Ammu zijn, omdat ze heel goed wist dat ze haar níét was. Toen een brutale journalist haar vroeg of ze echt een tragische liefde had gekend, net als Ammu

in het boek, keek ze hem recht in de ogen en vroeg: 'Hoezo? Ben ik niet sexy genoeg?' Ze was op dat moment in de zestig en uitgegroeid tot een diva. Ze kon alles zeggen wat ze wilde.

Toen het boek uitkwam, was ze bang dat daarin geheimen werden onthuld. Uit voorzorg liet ze zich opnemen in het ziekenhuis. Daar las ze het haastig en constateerde tot haar grote opluchting dat het geen exposé was. Aanvankelijk zei ze dat ze niet begreep waar al die drukte om te doen was. Toen bestudeerde ze het grondiger. Nadat ze het drie of vier keer had gelezen – ze was inmiddels weer thuis – ontbood ze me aan haar bed. Het was een zonnige middag en door de gordijnen sijpelde bordeelrood licht naar binnen. Haar ogen waren gesloten. Ze zei dat ze het een goed boek vond. Mooi geschreven. Ze wilde iets weten over een passage waarin Ammu's zevenjarige tweeling – Esthappen en Rahel – terugdacht aan de ruzies van hun ouders. Dat ze dan altijd heel groot werden, als reuzen, en dat ze de kinderen tussen elkaar heen en weer duwden met de woorden: 'Neem jij ze maar, ik wil ze niet.'

'Wie heeft je dat verteld? Je was nog te klein om het je te kunnen herinneren.'

'Het is fictie.'

'Nee hoor.'

En ze draaide zich om naar de muur.

Ik had nooit de zwaarte of het verdriet van die herinnering gevoeld. Ik dacht werkelijk dat het fictie was. Die dag kwam ik erachter dat de meeste mensen een levende, ademende soep zijn van verbeelding en herinnering, en dat we zelf misschien niet de aangewezen persoon zijn om die twee te onderscheiden. Dus lees dit boek alsof het een roman is. Hogere aspiraties heeft het niet. Maar iets hogers bestaat er ook niet. Fictie is dat rare, rokerige iets waar schrijvers nooit echt vat op krijgen, ook al denken ze van wel. Waar komt fictie uit voort? Uit ons verleden, ons heden, de boeken die we gelezen hebben, onze verbeelding?

Zeker. Maar misschien ook uit een voorgevoel over onze toekomst? Hoe kan het anders dat ik, net als de personages in mijn tweede roman, *Het ministerie van Opperst Geluk*, nu de beheerder ben van een soort graf op het terrein van een soort pension? Het is bizar. Ik lig er weleens wakker van. Maar dan stel ik mezelf de vraag: waarom zouden we alles moeten weten?

Door te proberen mijn moeder te doorgronden, me in haar te verplaatsen, me naar haar te voegen, te begrijpen welke dingen haar kwetsten, waarom ze deed wat ze deed en te voorspellen wat ze daarna wel of niet zou doen, veranderde ik in een doolhof, een labyrint van ondergrondse zigzagpaden die op de gekste plekken aan de oppervlakte kwamen, in de hoop zo een andere invalshoek te vinden dan de mijne. Toen ik haar zag door een bril die niet volledig was gekleurd door mijn eigen ervaringen met haar, kon ik haar waarderen om wie ze was. Kon ik auteur worden. Romanschrijfster. Want dat is precies wat romanschrijvers zijn: labyrinten. En nu moet dit labyrint ontdekken hoe zijn labyrintische zelf er zonder haar uitziet.

Ik schrijf dit boek om de kloof te overbruggen tussen de liefde die ze naliet aan iedereen voor wie ze zo belangrijk was en de doornen die ze voor mij uitstrooide, als drijvende deeltjes in mijn bloedbaan, vishaakjes die nog steeds in de zachte weefsels blijven steken terwijl het bloed van en naar mijn hart stroomt. Het is net zo moeilijk om dit boek wel te schrijven als om het niet te schrijven.

Ik rouw niet alleen als een dochter om de dood van haar moeder, maar ook – misschien meer nog – als een schrijfster om het verlies van haar intrigerendste onderwerp. In dit boek leeft mijn moeder, mijn gangster voort. Ze was mijn schuilplaats en mijn storm.

Vluchtelingen

Lerares, dat was wat ze al haar hele leven wilde worden, waarvoor ze had geleerd. In de jaren dat ze getrouwd was met onze vader, destijds onderdirecteur op een afgelegen theeplantage in Assam, dat ze met hem onder één dak leefde, verpieterde haar droom van een carrière op welk vlak dan ook tot er niets meer van over was. Hij bloeide weer op (eerder als nachtmerrie dan als droom) toen tot haar doordrong dat haar man, net als de meeste jonge mannen die op eenzame theeplantages werkten, hopeloos verslaafd was aan drank.

Toen er in oktober 1962 een oorlog uitbrak tussen India en China, werden de vrouwen en kinderen in de grensdistricten geëvacueerd. Wij vertrokken naar Calcutta. Eenmaal daar besloot mijn moeder niet meer terug te gaan. Vanuit Calcutta reisden we dwars door het land naar Ootacamund, of Ooty, een kleine regeringspost in de heuvels van de zuidelijke deelstaat Tamil Nadu. Mijn broer LKC (Lalith Kumar Christopher Roy) was viereenhalf jaar oud en ikzelf zou een maand later drie worden. Pas als twintigers zouden we onze vader terugzien.

In Ooty woonden we in de helft van een ‘vakantiehuisje’ dat had toebehoord aan onze grootvader van moederszijde, een gepensioneerde overheidsfunctionaris die als Keizerlijke Entomoloog voor de Britse regering in Delhi had gewerkt. Mijn grootmoeder en hij waren van elkaar vervreemd geraakt en hij had jaren geleden het contact met haar en zijn kinderen verbroken. Hij stierf in het jaar dat ik werd geboren.

Ik weet niet hoe we dat huisje zijn binnengekomen. Mis-

schien had degene die de andere helft huurde een sleutel. Misschien hebben we wel ingebroken. Mijn moeder leek het huisje en Ooty te kennen. Misschien was ze er als kind geweest met haar ouders. Het huisje was donker en vochtig met koude, kapotte betonvloeren en een asbestplafond. Een multiplexwandje scheidde onze helft van het gedeelte waar de huurster woonde. Dat was een oude Engelse dame, mevrouw Patmore. Ze had een hoog, opgedoft kapsel en mijn broer en ik vroegen ons af wat daarin verstopt zat. Wespen, dachten we. 's Nachts lag ze te kreunen en te schreeuwen omdat ze nare dromen had. Ik weet niet eens of ze wel huur betaalde. Misschien wist ze niet aan wie ze dat moest doen. Wij betaalden in elk geval geen huur. We waren krakers, indringers, geen huurders. We leefden als vluchtelingen tussen enorme houten kisten, volgepropt met de deftige kledij van de dode Keizerlijke Entomoloog: zijden dassen, smokinghemden, driedelige pakken. We vonden een oude koektrommel vol manchetknopen. (Het was duidelijk dat hij maar al te graag samenwerkte met het koloniale regime en het predicaat 'Keizerlijk' in zijn titel zeer serieus nam.) Later, toen mijn broer en ik oud genoeg waren, kregen we de legendarische familie verhalen over hem te horen: over zijn ijdelheid (hij had een portretfoto laten maken in een studio in Hollywood) en zijn gewelddadigheid (hij ranselde zijn kinderen af, zette ze geregeld op straat en sloeg een barst in mijn grootmoeders schedel met een koperen vaas). Onze moeder vertelde dat ze ja had gezegd op het eerste het beste huwelijksaanzoek dat ze kreeg om maar van hem af te zijn.

Al snel na onze aankomst in Ooty kon ze les gaan geven op de Breeks Memorial School. Destijds wemelde het daar van de scholen, en een deel daarvan werd geleid door Britse zendelingen die na de Onafhankelijkheid in India waren gebleven. Ze raakte bevriend met een groepje leraressen van Lushington, een volledig witte school die zich richtte op de kinderen van Britse

zendelingen. Ze wist hen over te halen om haar tijdens haar vrije uren te laten meekijken bij hun lessen. Gretig nam ze hun innovatieve lesmethoden voor lagereschoolleerlingen in zich op (flitskaarten voor lezen en uitspraak, gekleurde houten rekenstaafjes), maar intussen ergerde ze zich ook aan hun minzame, goedbedoelde racisme jegens Indiërs en India. Als ze moest werken, stalde ze ons een paar uur bij een norse vrouw, en af en toe bij bureu.

Toen we zo een paar maanden als vluchteling hadden geleefd, kwamen mijn grootmoeder (de weduwe van de entomoloog) en haar oudste zoon, mijn moeders oudere broer, G. Isaac, vanuit Kerala naar Ooty om ons op straat te zetten. Ik had ze allebei nog nooit gezien. Ze lieten mijn moeder weten dat dochters volgens de christelijke erfwet van Travancore geen recht hadden op hun vaders eigendom en dat we onmiddellijk het huis uit moesten. Het maakte ze blijkbaar niets uit dat we nergens anders terecht konden. Mijn grootmoeder zei niet veel, maar ik vond haar eng. Ze had een hoornvliesafwijking, keratoconus, en droeg een donkere bril. Ik weet nog dat mijn moeder, mijn broer en ik hand in hand door de stad renden, panisch op zoek naar een advocaat. In mijn herinnering was het nacht en was het donker op straat. Maar dat kan niet kloppen. Want we vonden inderdaad een advocaat, die zei dat de erfwet van Travancore alleen gold in Kerala, niet in Tamil Nadu, en dat ook krakers rechten hadden. Hij zei dat we de politie moesten inschakelen als iemand ons op straat probeerde te zetten. Trillend maar triomfantelijk keerden we terug naar het huisje. Mijn broer en ik waren te jong om te begrijpen wat de grote mensen zeiden. Maar de emotionele aspecten begrepen we maar al te goed: intimidatie, angst, woede, paniek, geruststelling, opluchting, triomf.

Onze oom, G. Isaac, kon toen niet weten dat hij met zijn poging om zijn jongere zus uit hun vaders huisje te zetten het fundament van zijn eigen ondergang legde. Het zou jaren duren